ތަރުޖަމާ ކުރުމަކީ ފަންނެކެވެ

މައުމޫން އަބްދުލްގައްޔޫމް

މިއީ 1976 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި އަލްއުސްތާޛު މައުމޫން އަބްދުލް ގައްޔޫމް ލިޔުއްވަވައި އެދުވަސްވަރު ރާއްޖޭގައި ނުކުންނަމުންދިޔަ ދުވަހުނޫހެއްކަމުގައިވާ "މޫންލައިޓް" ގައި ޝާއިޢުކުރައްވައިފައިވާ ލިޔުމުންނެވެ. މިމަޖްމޫނުގައި ތަރުޖަމާކުރުމުގެ ފަންނާ ބެހޭގޮތުން އެހެނިހެން ހާމަކުރައްވައިފައިވާ ވިސްނުމާ އަދި އަދަބީ ހަމަތަކާއި އުސޫލުތަކާއި، ބޭރުބަސްބަހުން ހުންނަ ހަބަރުތަކާއި ވާހަކަތައް، އަދި ދުވަހުނޫސްތަކާއި ފޮތްތައް ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާކުރުން އިތުރުވަމުންދާ މިފަދަ ދުވަސްވަރުގައި، އެކަށީގެންވާ ބައިގަނޑު އިތުރުން ސަރުކާރުތަކުން ދެނެވޭ ކަންތައްތަކުގައި ކުރުމުގައިވާ ފައިދާ ހުރިކަމަށް މިފަދަ ލިޔުމެއް ޝާއިޢުކުރުން ކަމުދާނެއެވެ.

-އިދާރާ-

ޢަހަރަކަން އަދިވެސް، ވަރަށްގިނަ ވާހަކަތަކާއި، މަޖްމޫނުތަކާއި ތަފާތު ލިޔުންތަކުން، އެހެނިހެން ބަސްބަހުން ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރެވުން ހުރެއެވެ. މިއީ، ދިވެހިބަހާއި ދިވެހިބަހުގެ އަދަބިއްޔާތު ތަރައްޤީ ވަމުންދާ ކަމަށް އިޝާރާތްކުރާ ސިފައެއް އަޚްލާޤީ ކަމަކަށް ޝަރުޢީ ނެވެ. އެހެނީ، ބޭރުބަސްބަހުން ތަރުޖަމާ ކުރުމަކީ އަމިއްލަ ބަހަށް ގުޅުވައިދިނުން ލިބިދޭ ކަމަކަށްނުވި ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ބަހުގެ އަދަބިއްޔާތަށް އިތުރު ދިރުމާއި ކުރިއެރުން ގެނެސްދޭ ކަމެއްވެސް މިއެވެ.

ވަރަށް އާދައިގެ މިސާލަކުން ދަންނަވަނީނަމަ، ޢާއްމުކޮށް ބަލާއިރު، މަޤާމު ބިލްބޯޑުތަކާއި ފަންނުތަކުގެ ދާއިރާގައި ބޭރުބަސްބަހުން އެކުލަވާ ލެވިފައިވާ ފޮތްފޮތާއި، ވާހަކަތަކާއި އެހެނިހެން ލިޔުންތަކުން، އަދިއެހެން ބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރުމާ ބަލިމީހެއްގެ ގަޑުން، ބިލްބޯޑު ސަލާމަތުން ހުރިހެއްގެ މަޒާޖު އޮޅުވާ ދާދި އެއްގޮތެވެ.

އާދައެވެ. ބޭރުބަސްބަހުން ތަރުޖަމާ

ކުރުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އަމިއްލަ ބަހުން
އެކުލަވާ ލެވިފައިވާ ފޮތްތަކުގެ ބަދަލު
ގިނަވެ ބަހުގެ "ލައިބްރަރީ" މުއްސަނދި
ވެފައެވެ. އަދު ނިޒާމުތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ
ދުނިޔެއަށް ގެނެވިއެވެ. ތަފާތު ޢިލްމު
ތަކާއި ހުނަރުތަކުގެ މަޢުލޫމާތު އަމިއްލަ
ބަހުން ލިޔުން ޝާއިޢު ކުރެވިއެވެ. މީގެ
އިތުރުން، ހަމައެކަނި އަދަބީ ނަޒަރަކުން
ބަލާއިރުވެސް ވަރަށް ފުރިހަމަ ވާހަކަ
ތަކެއް ލިބިއެވެ. މިގޮތުން ލިބޭ އެންމެބޮޑު
ފައިދާއަކީ އަދަބިއްޔާތުގެ މަޢުލޫމާތު ހުނަރުތަކަށް
ތަރުޖަމާކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބުމެވެ.

އަޅުގަނޑުވެސް އެއްބަސްވަން.

އަދަބިއްޔާތުގެ މުސްތަޤުބަލް އެއްބަހުން
އަސްލް ބަހަން މަޤާމު ފުރަހި ބޮޑުބި
ކަރުނަވެ. އެހި ތަޢުލީމު މަރަޢަތީ ފަލުތުން
އަދިސް ފަރިވާގޮތް މަޤާމު ފުރުގެ
ސަބަބުންނެވެ. އަދި އިޤްތިޞާދީ
މުސްތަޤުބަލާއި، އާދަކާދަ ތަކާއި ތަރައްޤީ
މިޒާޖީފުލުން އެއްވެފުރުން ނަސްރަށް ތަޢުގަން
މަޤާމު ވުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

އަދަބިއްޔާތުގެ ދާއިރާގައި
މިންވަރަކީ ގޮތުން އެއްބަސް އަމާން ބަހާ
ނިޒާމުވާ ކަންތައްތަކެއް ހުރިކަމުގައި
ވިދާޅު، އަދަބިއްޔާތުގެ އެކި
ތަނުގެ ހިސާބުތަކުގައި ބައެއްމީހުން ދެފުޅުކުރިވާ
އުސްމީހުންގެ ހިސާބެވެ. ބަހުރަ މަޤާމުތަ
މަޤާމުތަކުން މިޒާޖުތަލި އުސްމީހުންތަކުން
ފުޅާ ބަދަލެއް ނަގާއެވެ. މިއުސްމީހުންތަކުން
ބަދަލު އެންމެނާ ބޭރުކޮޅުން ބަލާއިރު ކަމާއިން

ބަދަލުވަމުންދާ ދިއުމާ އެއްގޮތްވާ
ގޮތަކަށެވެ. މިގޮތުން ސަޤާފީ ތަރައްޤީގެ
ޖަމާޢަތުގައި، ގެންގުޅެލާފައި އަދި ޤުރުއާނާގެ
ފަންނުގައި ދަރުސް ކުރެވިފައިވާ އުސްމީހުންގެ،
ދުނިޔާގެ ދަރިވި ވަދަނީ އަދަބިއްޔާތުގެ
ނަސްރު ކުރިއަރާ އުސްމީހުންގެ އަދަބިއްޔާތުގެ
ބަދަލު އުސްމީހުންގެ ސަޤާފީ އަދަބީގޮތުގެ
ޖަމާޢަތުގެ އުސްމީހުންތަކުގެ ބަދަލާއި ތަފާތުކަން.

ޖަމާން ބަދަލުވަމުން އަންނަ އަދުމާ
ގުޅޭގޮތުން، އަދަބިއްޔާތުގެ އެކި
ފަންނުތަކުގެ އުސޫލު އުސްމީހުތަކުން ބަދަލު
އައިސްފައިވާ ނަމަވެސް، އެއްޖަމާޢަތެއްގައި
އަދަބިއްޔާތުގެ އެއް ފަންނެއްގައި ދުނިޔާގައި
އަދަބިގޮތުން ކުރިއަރާފައިވާ ތަރައްޤީތަކުގައި
އުސޫލުތަކުން އެކި ތަރީޤާ އުސޫލު ތަކެއް
ކުރުގައި ބަދަލު އުސޫލުތަކުގެ ދާއިރާ އެއްގޮތެވެ.

މިސާލެއްގެ ގޮތުން ފަންނުތަކުގެ
ދާއިރާ ނަގާމަތީއެވެ؟ މިގެ އެކަތައް
ތަކުން ބުނެވޭ، ގިނަބަސް ހަރާފައި ފަންނަނި
ފަރުން ގިނަ ތަފާތު މަޢުލޫމާތު އޮޅޭ
އެކުލަވާލެވޭނަމަ ގޮތަކަށެވެ. މިދަންނަނީ
އެއްޗެއްގައި ތަފާތު އެތައް މަޢުލޫމާތެއް
ހިފެހެއްޓިވާ ފަހަރުއެވެ. ޤަރީބު ޒަމާނުގެ
ބައެއް ފަންނުތަކުގައި، އަދި އާލާކުރުން
އިސްލާމީ ދައުރުގެ ފަންނުތަކައި މިއީ
ތަރުން ބައްޔަށް ނަގާލެވެ. ގަވާއިދު އަސްލު
މަޢުލޫމާތު ކަނޑައެޅޭ ނަޒަރުގައިވި
ނަޒަރުގެ އެޖަމާނުގެ ފަންނަށް ފަހަރުގައި
ހުންނަނީ މަސައްކަތުގެ ވާހަކައިންނެވެ.

އޭނާއާއި އޭނާގެ ޢާއިލާގެ މީހުން ކުރިން އުޅުނީ، އަދި މިހާރު ތަޅުވެ ވިހާނާވެ ޗޭސްފަރިވާ ގެތަކުގެ ކުރިމަތީގައި ޢަންތަރާ ކުއްޖިޔާ، ކުއްޖިޔާމުކަރުނުވެ.

(އެޒަމާނުގެ ބަދަވީންގެ ދިރި މީހުންނަކީ، ފާނައި ގެރި ބަކަރި ޖަމަލުން ބޭނުންވާ ވިނަފަދަ ތަކެތި ހުރިހާތަން ގޯތްއެގެ ދަތިން، އަބަދުވެސް އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް ބަދަލުވުމުގެ މަސައްކަތް އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުން ބިނާވެފައިވާ ބަޔަކަށް ވުމާއެކު، ޙަބިވެރިންގެ ދާއިމީ ހިތާމައަކީ އުފާވެރި ކުޑަދަރަސް ކޮޅަކަށްފަހު ފަހިވާން ޖެހުނުކަމެވެ.)

ޢަންތަރާގެ މިހުސްބުމުގައި، މާބީގެ އުފާވެރި ހަނދާންތައް އައުކޮށް، ފަހިވުމުގެ ހިތި ހިތާމައިގެ ސުވާލުތައް ފައުޅު ކުރިމާއިލް، އޭނާގެ ހިތުގައި މަގުބޫލުކަން ފަހުމުވެފައި ނަތީ ގޮތްއަޅައި އެތި ދާއިމީ ޖޮތޮބައި ސުއާލު ފިރިކަން ބާރަށް ކަންބޮޑުވެއެވެ. ދުނިން އޭނާ އަނބިދާރި އޭނާގެ ޒަބާނާގެ މީހުންގެ ހިތްވަރުގަދަ ކާރީ، ހަނދުމަފުރަފޫރި ކާރީ، ދިރާގިކާރީ، ބާރާވެރި ކާރީ، މިއާނަގެ ކާނެގުން އޭރުނުން ހާރަވައިވާ ފަހުރުކަމެއް ބާރަނަކަށް ފިލަވާނަވެ. ގޮތުގެ އަސްލު ދަނޑުސްހަނުން ޢަންތަރާ އުނބަރުބާރި ދިދުކަންޖަހާން ފަހުޅާގެވެ.

ޢަޖަމާނުގެ ކަށިމު ގޯއްޗަކިވެސް އެއް ދަށްބަތުން ފުރު ދިނަ ދަށްބަތު އޮކޮޅިގެން ފުއްޔާއި، އޯއްދުކަން ބަޔާއިރު އިދިރު ޢަންތަރާ ކުރިނުނީ ވަރަށް ދިގުކޮށެވެ. އަދި ޢަބުލަނުން އަތަރާ ބައިތަރާ އުނިކަންތި ނަމަވެސް މުޅި ގަވުން އުނިކަމެއް ނައިސް ހިނގައިދާނެއެވެ.

މިޖަމާނުގެ ޢަންތަރާ ހެދުމުގެ އުޅުންތަކުގެ މުއުޅުންތަކާ ފަރަން ތަފާތެވެ. މިހާރުގެ އަރަބި ދުނިޔެ ގުބޫލުކުރާ ޤައުމީ ކަނޑު ޢަބްދުއްވެސް އެންނަނަވާނި އެނޑު މަޤުބޫލުވެއެވެ. ކަނޑު ޢަބްދުއިވެސް ފާޢުކުރުވާ ވާނަވާނި ކަނޑުވެސް އެއްކަމަކާ ގުޅޭ ޢަންތަރާގެ ހިތްޖައިވާ ސުއްބުރު ތަކާއި ހިފާމުތަކެވެ. އަދި ގުޅޭ ބައިތުތައް ކުރިނާނަވާނި، ހިމިހިމާޔަތުގެ ބޮޑުތައް ފަދައިން، އެއްބައިތު އަނުއް ބައިތާ ގުޅި އުކަތިގަނޑުކަން ތާފައެވެ. ގިޔުން އެއްބައިތުވެސް އުނިކަމާއެކު ފަދަ ފުރި ގެތަން އުނިކަން ދިބާފަދަ ގޮތަކަށެވެ. މިގޮ ގިތަރުން، ކަނޑު ޢަބްދުއްވެސް ވާނަވާނި ޢަންތަރާގެ އަދިއްޙާ "ތަޤްދީރުބާއެއް" އަސްރާރުގަދަ ރަތި ބިބާރު ތަކަރުން ހަތަރުކަނޑަ އެއްކަކަނޑެވެ. މިއަދިއްޙާ ތަޤްދީރުބާއަށް ޢަންތަރާގެ ބަހާތީގައި ހިނގާފައިވާ ހުރިންދު ބާރިތާ އަރަން ވާދާނެއެވެ. ނުތަތަ ދީއި އޭނާގެ ހިތީގައި ބިނާވެގެ ނެގިފައިވާ ޖާއްބަ ދިއްސާސް ތަތެއްގެ ތަޤްދީރުބާއަރަން ވިހަސް އޭނާ ކަހަލަވެ.

ދިދުކަންވިފަދަ ގޮތަކަން، ރަމާނަން އަނަނަ ބަދަލާ ގުޅިގެން އަދަބިއްޔާތުގެ

އެހެނިހެން ފަހުން ތަކެތިވެސް ބަދަލުވެ އައިސްފައިވެއެވެ. ވާހަކައިގެ މައިދާނުގައެވެ. ޢުމުރާގެ ބޭނުމުގައެވެ. އަދަބީ މަޖައްލާތަކުގެ ދާއިރާގައެވެ.

މިހެންކަމުން، އަދަބީ ޖޯޝުން ތަރައްޤީ ވެފައިވާ ބަސްބަހުން، ވާހަކަތަކާއި އެހެނިހެން އަދަބީ ލިޔުންތައް ތަރުޖަމާ ކުރުން އެއީ އަދަބިއްޔާތުގެ އުސޫލުތައް ދަސްކޮށް އަމިއްލަ ބަހުގެ އަދަބީ ފެންވަރު މައްޗަށް ގެންދިޔުމަށް ވަރަށް ބޭނުންތެރިއެވެ. މިއީ އަދަބީ ޖޯޝަން މުޅިވާހަކަތަކާއި ދިރާސާކުރުމަށް ބޭނުންވާ ބަސްތަކާއި ތަރުޖަމާކުރުން އަމިއްލަ ބަހަން ދިނާ އެންމެ ބޭނުން އެއްކައިދާއެވެ.

އާދަކެވެ. ބަސްބަހުގެ ތާރީޚަން ނަޒަރު ހިނގާލައިރު، އެހެންބަހަން ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައި ކުއްޖާ ވެސްނަސް ހަވާލާދީ އަދަބީ ދާއިރާގައި ހިމެނޭ އުފެއްދުން ތަކާއްސުންނުވެ. އިލްމީ ނުވަތަ ސަޤާފީ ދާއިރާގެ އުފެއްދުންތަކަށްވެސް ދެއެވެ. ހަމައެފަދައިން ދީނީ، ފަލްސަފީ، ތާރީޚީ، އަދި ފަންނީ ދާއިރާތަކުން ވަރަށް ގިނައިން ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައި ވެއެވެ.

އަޅުގަނޑުމެންގެ އިސްލާމީ ތާރީޚްތަކުން ބަލާއިރު، ބޭރުބަސް ބަހުން ތަރުޖަމާކުރި ކޮންކަމާ ފޮތްތައް އެންމެ ފުރަތަމަ އަރަބި ބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރެވުނީ އަރަބްބަސް ހިނދުކަމު ގައެވެ. އަރަބި ބަހަން ހިނދާކުތަ ޤާނޫނު، ޝަރުޢީ އަސާސްތައް ގޮތުގައި، އިސްލާމީ އިލްމު ވެރިކަމުގެ ރަސްޖަމާނާވެ. އެޒަމާނުގައި، "ތަރުޖަމާގެ ޙަރަކާތް" ކިޔުން ވަރަން ވަރުގަދަ ޢިލްމީ އަދި އަދަބީ މަސައްކަތްތަކެއް ފެށުނެވެ. އަދި މިކާމިޔާބު މަސައްކަތް ތަކުގެ ސަބަބުން ޢަރަބި ބަހަން އިތުރު ކުރިއެރުމާއި ތަރައްޤީ ލިބިފައިވަނީ ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައެވެ.

ބޭރުބަސްބަހުން އެންމެ ފުރަތަމަ އަރަބި ބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރެވުނު ފޮތެއް ކަމުގައިވި، ވަރަންކުރާގެ ހިންދީ ފޮތެއް ކަމުގައިވާ "ސިންދުހިންދު" އެވެ. މިއީ، ފަލަކީ އިލްމުގެ ފޮތެކެވެ. މިފޮތް ޢަރަބި ބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރީ މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމް އަލްފަޒާރީ އެވެ. އަދި ޖަބުރު ވަލްމުޤާބަލާ މަންސޫރާގެ ހިސާބުތަކުގައެވެ. މިފޮތް އަލްޖަބުރު ވަލްމުޤާބަލާ މަންސޫރާގެ ހިސާބުތަކުގައި ތަރުޖަމާ ކުރެވުނު ކަމުގައި ދިރާސާ ސައިންޓިފިކް ފޮތެއް ބަހަކުން ގެނައުމުގެ މަސައްކަތް ހަރަކާތްތަކަން ހިނގައިގަތީ ހާރޫނުއްރަޝީދުގެ ޒަމާނުގައެވެ.

މިމަސައްކަތުގައި ފުރިހަމަ ކުރިއަރުވައި އެންމެ ބޮޑު އަހައްމިއްޔަތުދެއްވި ދެރިވައިދީ ވަޒީރު ޔަޙްޔާއި، ހިސާބުގެ ފަންނުން ތަކުގެ ޚިދުމަތްތަކަށްނުވެ. މިޚިދުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި "ޙިކުމަތު" (ا وَسَر) ދިރާސާގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި މިސްރުގެ އިސްކަންދަރިއްޔާގެ މަޝްހޫރު

މަދުރަސާގައި ޖުމްހޫރީ ކިޔަވައި ދެއްވި
"ޤާނޫނީ" ޗިޔެއްކި "އުލޫމުދީނިއްޔާ"
މިފޮތްތައި އަދި މިހާރު ދެވަނަ ވާހަކަތަކުގައި
އޮތްއިރު އެންމެ މަޝްހޫރު ފަތަކާ
އިނގިރޭސިބަހާއި "ޗިރިދި" އެކަތަކަށްވެއްޔާ
"އެއްގޮތަށް ސްޓެ" (ޢަރަބި ބަހުން
ކިޔާދޭތަކަށް ނަމަ އެއްގޮތަށް ސްކީ) މިފޮތް
ހިފެހެއްޓެވި. މިފޮތްތަކަށް ޢަރަބި ބަހުން
ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައި ވާ ބަހުންނެވެ.

ހޫނު ނުބައިބޮޑު ކިޔަވާދޭ ފޮތްތަކަށް
ޢަރަބި ބަހުން ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައި ސަރުކާރު
(ސީރިއަލް) ބަހުންނެވެ. މިފޮތްތަކުގެ
ތަރުތީބު، ކިރި ޖަމާނުގެ ހޫނުހާރު
ބޭސް ފިހާރަތަކުގެ އެންމެ މަޝްހޫރު
ޝަރީޢަތާއި ތަފުސީރާއި ގެރިން ހިފޭކި
ރަޖީޖް (ޢަރަބި ބަހުން ކިޔާދޭތަކާއި ނަމަ
ބާރުނުސް ނަމަތަ އަބްދުލްރަޙްމާން) ގެ ފޮތް
ހިފެހެއްޓެވި.

އަލްމަޢުމޫނާއި އަލްމުއްތަޤީ މުޙައްމަދު
މިރު ނަޒީރު ޢާއިޝާގެ ޖަމާނުގައި،
އެރަބިއްޔާ ވިލާތުނުކުރި އިނގިރޭސި އަދި އިނގިލިސް
ލޯބިކަރުއްފާ ދެބިއްޔާ ކަމަށް ފުރުޞަތުކަ،
ތަރުޖަމާގެ މަސައްކަތްތައް އިތުރު ފިރިއައްކާ
އެކު ކިރިއަށް ގެންދެވުނެވެ.
މިދުރިޢާއިރުގެ ރަސްކަލުގައި ހޫނާނުގެ
ޓެކުނީ ފަތުސަލާ އަޙުމަދު (ޗަފީކު)
އަށް ދެރިއްލުކަށް ދެވުނެވެ. ހޫނާނުގެ
އެންމެ މަޝްހޫރު ފިލާސަފަރު
އެރިސްޓޯޓްލްގެ ފަތުސަލާއަށް ޢަރަބި
އިނގިރޭސިނުގެ ތަރުއިން އެންމެ ފުރަތަމަ

އިންސާނީ ކަރުމުގެ ޢަރަބިބަހުގެ މަޝްހޫރު
ފިލާސަފަރު އަޅުބޭ ޚާއްސަ ކިރިއިންނިލެވެ.
ހަމަމިސާލު، އަރުލިބިނުގެ ތަރުޖަމާކުރު
މައްކަތަށް ބާޣްދާދުގައި އިބްނު ސީނާގެ
ފަހުގެ ފިލާސަފަރުންގެ ކުރިއަށް އެންމެ
ނަމަކަ ތިޔާ އިސްލާމީ ދުނިޔެއަށް ގެނެސްދިނީ
އަހަރަކީ ބަޣްދާދު ބައިތުލްޙިކުމާއެވެ.

ކަރަނާޓަކަށް، އެއްބަސް ހިލާފުތަކުގެ
ކުރިކަށްވާ ތަރުޖަމާ ކުރުމުގެ ތަރިކާނަ
މީހުން ގެންނަވާ އިލްމީ ތަރުތީބުން
އަބުނިޒާމީ މަސައްކަތް ތަކުގެ ސަލާމަތްކަން
ޢަރަބި ބަހާއި، ޢަރަބި އަބަރާއްޚާތަރު،
އިސްލާމީ އިލްމު ފިރިކަމަށް ދިޔައުން
ޚާމަސްލު ތަރަހައި އަރަ މިފިނަ
މަރަދުންނުއް އަތަރަ ތަރަކަން ފަޚްރު އެއްނާއް
ހިތްލެވެ.

މިރަޙްމާނުގައިފިސް، ޢަރަބި ބަހަން
އެއްސަރުން ބަސްބަހުގެ އިލްމީ އަދި އަބަދި
އެފްއަތުނަހް ތަރުޖަމާ ތަރުޖަމާލި ޢަރަބި
ފުސާރީގައި ތަރުން ހަލްއިކާމާއްކަ
ތަރުޖަމާނާ މަސައްކަތްތަކެވެ. ޙަޟްރަތްކަން،
މިސްރާއި، ޚުރަސާނާއި ސީރިޔާގައި
މިހަ ސަވާކަތަން ދެމިވައިހާ
އަހަރުމިއްރަތްކަން ތަރަން ބަޣްވެ. އެތަނަތަކާ
އެންމެ ބަޣްދީ އަދިބަނާއި މިހުނަތްރިނުގެ
އެންމެބޮޑު އެއް ހިދުމަތަކު، ބަރަބަސްބަރުން
ތަށްމިނު ކުރިތިވައިތާ މަޢުލޫމަތުއް ޢަރަބި
ބަހަން ގެނައުމެވެ. މިކަމާބެހޭ ހާއްސަ އިލްމީ
އަދި އަދަބީ ޖަމާއަތްތަކެއް އެތަނަތަކުގައި
ވެއެވެ.

ތޫނުފިލިހަ ކުރުން ތަކުގައާއި އަދި
މިޒަމާނުގައި އަރަބި މުތަރުޖިމުން ކޮންފަރިވާ
މަސައްކަތް ތަކުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން
އަރަބި ބަސް ހިމެނިފައިވަނީ،
މިޒަމާނުގެ ބަސް އެންމެ ތަރައްޤީ ވެފައިވާ
ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއްކަމުގައެވެ.
އެންމެ މިޒަމާނުގެ ސައެންޓިފިކް
ޓެކްނޮލޮޖީއާއި އަރަބިބަހުން އެކުލަވާލައި
ލިޔެފައިވެއެވެ. ފިޒިކްސް، ކެމިސްޓްރީ،
ބަޔޮލޮޖީ ޖިއޮލޮޖީކްސް، މިފަދަ ތަރައްޤީ
ވެފައިވާ ސައެންސް ތަކުގެ ހުނަރާ
ބޭރުމީހުންނާ އަރަބި ބަހުގައި ފޮތެވެ. އަރަބި
ދުނިޔޭގެ ގިނަ މުސްލިމް ސަރުކާރުތަކާއި
ޤައުމުތަކުގެ ތަކުގައި މިޤައުމުތަކުގައި
ޔުނިވަރސިޓީ ތަކުގައި މިމާއްދާތައް
ކިޔަވައި ދެނީވެސް އަރަބިބަހުންނެވެ.

އަރަބިބަހަކީ، އެހެނިހެން ބަސްބަހުން
ތަފާތު ވަޒަނުން ތަކުގެ ފޮތްތައް ތަރުޖަމާ
ކުރެވިފައިވާ ފަދައިން، އަރަބި ބަހުން
އެހެނިހެން ބަސްބަހަށް، އަރަބި ބަހުގެ ފޮތް
ފޮތްތައް ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައިވެއެވެ.
ކޮންމެހެން ގެއިރާ ފޮތް، މިޞްރުގެ ޢަރަބުން
އެންމެ ޝަރަފުވެރި ކަރީމް ޤުރުއާނުގެ،
ކަށިނިގަފާވާ ޝަރަފުވެރި ކަރީމް ޤުރުއާނުގެ
ޝަރަފުވެރި ދަލީލު ޤުރުއާނީ ފޮތެވެ.

އާދެ، ދިވެހި ޤުރުއާނާނެވެ.

އިނގިރޭސި ބަހަށް ދިވެހި ޤުރުއާން
ތަރުޖަމާ ކުރެއްވި އެންމެ މަޝްހޫރު
އެއް މުތަރުޖިމަކީ ކަމުގައިވާ ޢައްލާމާ

ޢަބްދުﷲ ޔޫސުފް ޢަލީ ވިދާޅުވެފައިވާ
ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަހުގެ ހުނަރުވެރިކަމާއި،
މަސައްކަތާއި، ހަރުދަނާއި، ތަރުޖަމާ ދިވެހި
ޤުރުއާނުގެ ހިދާޔަތުގައި ހާދަ ކުރެވިފައިވާ
ވަރާ ގޮތަކަށްވެސް ދުނިޔޭގެ އެހެން
އެއްވެސް ޤައުމެއްގެ ހިދުމަތުގައި
ހާދަކުރެވިފައެއްނުވެއެވެ.

ދިވެހި ޤުރުއާން ތަރުޖަމާގެ ހަރަކާތް
އެންމެ ފުރަތަމަ ތަރުޖަމާކުރެވުނު ބަހަކީ
ލެޓިން ބަހެވެ. މީލާދީ ގޮތުން 1143
ވަނައަހަރެވެ. މިތަރުޖަމާ އެންމެ ފުރަތަމަ
ޗާޕު ކުރެވުނީ 1543 ވަނަ އަހަރުއެވެ.
މިލެޓިން ތަރުޖަމާ، ފަހުން ދުވަސްތަކުގައި،
އިޓަލީ ބަހަށާއި، ޖަރުމަން ބަހަށާއި ޑަޗް
ބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރެވިއްޖެއެވެ. ޤުރުއާނުގެ
އެންމެ ފުރަތަމަ ފަރަންސޭސި ތަރުޖަމާއެއް
ޗާޕުކުރެވުނީ 1647 ގައި ފްރާންސްގައެވެ.
އަދި ޤުރުއާނުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ
އިނގިރޭސި ތަރުޖަމާއެއް ޗާޕު ކުރެވުނީ
މިގޮތުން ހަތަރު އަހަރު ފަހުންނެވެ. އޭރު،
މިފަރަންސޭސި ތަރުޖަމާގެ ތަރުޖަމާއަކަށެވެ.
ޔޫރަޕުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ތަރުޖަމާއަކީ
1776 ގައި ސެންޓް ޕީޓަރސްބަރގް ގައި
ޝާއިޢު، ކުރެވުނު ތަރުޖަމާއެވެ. 19 ވަނަ
ގަރުނާއި 20 ވަނަ ގަރުނުގެ ތެރޭގައި
ޤުރުއާނުގެ ވަރަށްގިނަ ތަފާތު އިނގިރޭސި
ފަރަންސޭސި، އަދި ޖަރުމަން ތަރުޖަމާތައް
ޝާއިޢު ކުރެވިފައި ވެއެވެ. (ނުނިމޭ)